Eseu
Joc şi joacă în “Amintiri din copilărie”

Din cele mai vechi timpuri, omul a încercat să găsească diferite modalităţi de petrecere a timpului liber. El a inventat astfel JOCUL ca unică manifestare a dorinţei de a se simţi bine în orice împrejurare. Marii scriitori ai lumii nu au rămas indiferenţi faţă de joc ca formă de existenţă umană . F. Rabelais, Victor Hugo, Mark Twain, Ch. Dickens, Romain Rolland sunt doar câteva exemple

Literatura română a dat posterităţii câteva nume de seamă care au evocat în operele lor universul mirific al copilăriei: Ion Creangă, Ionel Teodoreanu, Tudor Arghezi, Mihai Eminescu, Ovidiu Verdeş.

Johan Huizinga consideră că “jocul nu poate însemna mai mult decât prilejul unei recunoaşteri sau regăsiri”. O astfel de definiţie o putem da operei lui Creangă “Amintiri din copilărie”, carte unică şi genială, un “bildungsroman” în care scriitorul evocă formarea unei personalităţi, procesul de maturizare a lui Nică. Scrise după apariţia poveştilor şi povestirilor, “Amintirile din copilărie” au fost publicate în anii 1881-1882 (primele trei părţi) şi în 1890 (ultima parte).

Reînviind cea mai fericită perioadă din viaţa omului, COPILĂRIA, Creangă îl transformă pe Nică într-un reprezentant al copilului universal, iar copilăria lui într-o vârstă mitică, de aur, fiindcă ea nu se reduce la o înşiruire de întâmplări, ci ea este o stare de veselie şi fericire continuă. Aşa cum susţine G.Călinescu, în “Amintiri din copilărie” este simbolizat “destinul oricărui copil: de a face bucuria şi supărarea părinţilor şi de a o lua şi el pe încetul pe acelaşi drum pe care l-au luat şi-l vor lua toţi. În *Amintirile* lui Creangă nu este nimic individual, cu caracter de confesiune ori de jurnal.Creangă povesteşte copilăria copilului universal.”

Nică este personajul principal din “Amintiri din copilărie”, un simbol al neastâmpărului băieţesc, al spontaneităţii şi poznelor. Prin Nică, scriitorul prezintă istoria unei copilării din mediul ţărănesc, mai bine spus, din Moldova sfârşitului de secol XIX, de la primii ani de şcoală şi până la despărţirea de satul natal. În mod

deosebit, ne sunt înfăţişate momentele când fiinţa crudă a eroului începe să ia cunoştinţă de sine, momente care îl maturizează şi care îl determină să-şi formeze o personalitate complexă. Autorul nu inventează peripeţii nemaipomenite, fiindcă el încearcă să arate cum copilul se descoperă pe sine şi, în acelaşi timp, descoperă lumea pe care vrea s-o ia în stăpânire. Creangă insistă asupra stării de inocenţă şi nevinovăţie a lui Nică, stare pe care o evocă de la începutul până la sfârşitul cărţii: " hai mai bine despre copilărie să vorbim, căci ea singură este veselă şi nevinovată...". Copilul nu conştientizează răul, el doar se joacă, glumeşte, este pus pe năzbâtii şi pozne. Scriitorul se povesteşte pe sine, amuzându-se de acel copil îndepărtat, de cel căruia, lipsindu-i conştiinţa limitei, se afirmă deplin şi voit "de parcă toată lumea era a mea".

"Amintiri din copilărie" este o carte structurată în patru părţi. Întâmplările prin care trece eroul sunt toate "evenimente de cunoaştere". Nică trăieşte într-o libertate ludică, iar năzbâtiile se ţin lanţ, singurul nor pe cerul pururea senin al copilăriei fiind obligaţia de a merge la şcoală. De aceea, se poate spune că pentru Creangă COPILĂRIA nu este doar o etapă a vieţii, ci o calitate a ei, UN MOD DE A FI. Amintirile lui Nică curg senine şi lipsite de insinuări, netulburate de vanitate, însuşirea caracteristică a lor fiind atmosfera de voie bună, de şagă şi şovialitate, care îl întâmpină pe cititor de la prima pagină şi se menţine fără ştirbire până în final.

"Amintirile din copilărie" debutează , cum altfel ?, cu evocarea primului an de şcoală, căci "stau câteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni mai erau în părţile noastre când începusem şi eu, drăgăliţă-Doamne, a mă ridica băieţaş la casa părinţilor mei". Prima figură evocată este cea a părintelui Ioan "de sub deal", care era "om vrednic şi cu bunătate". Dar pentru copilul Nică, imaginea părintelui rămâne pentru totdeauna asociată cu "instrumentele" lui "de tortură": Calul Bălan şi Sfântul Nicolai. Intenţia lui Creangă este însă aceea de a apărea în faţa lumii ca un humuleştean printre alţii, de a configura itinerarul unei existenţe anonime, care "ar putea fi şi va fi fost a oricărui fecior de ţăran din Moldova" (Paul Cornea). Nică este copilul Smarandei Creangă şi al lui Ştefan a Petrii Ciubotariul, un copil ca toţi ceilalţi, a cărui unică preocupare este joaca. Scriitorul evocă apoi luarea la oaste a dascălului Vasile "un holtei zdravăn, frumos şi voinic", închiderea şcolii, care rămăsese fără învăţător, dar mai ales obiceiurile şi

tradiţiile de Crăciun şi Anul Nou , prilejuri de petrecere şi sărbătoare continue.

Mama lui Nică îşi dorea foarte mult ca fiul ei să ajungă preot, motiv pentru care insistă ca Nică să continue şcoala. O ajută tatăl ei şi bunicul lui Nică, David Creangă din Pipirig, care îl duce pe băiat la şcoala din Broşteni. Acolo, Nică şi vărul lui, Dumitru, stau în gazdă la o femeie săracă, Irinuca, a cărei unică avere erau: "cocioaba de pe malul stâng al Bistriţei, bărbatul, fata şi boii din pădure, un ţap şi două capre slabe şi râioase, ce dormeau pururea în tindă". De la aceste capre, cei doi copii iau râie şi nu mai sunt primiţi la şcoală. Prin urmare, ei hotărăsc "să se răzbune" şi prăvălesc o stâncă peste casa, gardul şi caprele Irinucăi. Văzând paguba, cei doi copii se sperie şi fug cu pluta pe Bistriţa până la Borca şi apoi la bunici, în Pipirig. Bunica i-a vindecat de râie iar bunicul "fără vorbă, a mulţămit pe Irinuca cu patru galbeni". Nică a ajuns acasă în Sâmbăta Paştilor iar "în ziua de Paşti am tras un *Îngerul a strigat*, la biserică, de-au rămas toţi cu gurile căscate la mine. Şi mamei îi venea să mă înghită de bucurie. Şi părintele Ioan m-a pus la masă cu dânsul, şi Smărăndiţa a ciocnit o mulţime de ouă roşii cu mine. Şi bucurie peste bucurie venea pe capul meu."

Partea a doua a "Amintirilor din copilărie" este cea mai bogată în năzdrăvănii, căci există pe lumea asta vreun copil care să fi făcut o singură năzbâtie în viaţa lui ? Astfel, după ce constată că "nu ştiu alţii cum sunt", Creangă evocă cu multă dragoste figura mamei, "care era vestită pentru năzdrăvăniile sale". Pentru copilul de altădată, mama pare o fiinţă desprinsă din poveşti, care face "multe şi mari minunăţii". Scriitorul se întreabă cu nostalgie: "Ce-i pasă copilului, când mama şi tata se gândesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să aducă ziua de mâne, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire"? De aceea, amintirile lui Nică sunt pline de haz şi de farmec. TOTUL ESTE JOC în existenţa lui. El şi fraţii lui <u>*se joacă*</u> cu tatăl lor cînd acesta se întorcea ostenit de la muncă, căci vorba proverbului: "dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă; şi dacă-i popă, să citească..." Ei <u>*se joacă*</u> "ca băieţii" luându-se la hârjoneală "până ce era nevoită biata mamă să ne deie câteva tapangele la spinare". Şi tot <u>*o joacă*</u> este pentru copii tăierea porcului sau colindatul sau uratul de Anul Nou. Ce să mai vorbim despre smântânitul oalelor, furatul cireşelor şi a pupăzei din tei sau scăldatul ? Cine a plătit paguba făcută în grădina mătuşii Mărioara pentru pofta copilului de a mânca cireşe, dacă nu

părinţii ? “Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce treabă are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, şi vinovatul trebuia să plătească . Vorba ceea: Nu plăteşte bogatul, ci vinovatul ! Aşa şi tata, a dat gloabă pentru mine şi pace bună. Şi după ce-a venit el ruşinat de la ispaşă, mi-a tras o chelfăneală ca aceea, zicând:

- Na! satură-te de cireşe! De amu să ştii că ţi-ai mîncat lefteria de la mine, spânzuratule ! Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu de pe urma ta ?” Însă ca orice copil, şi Nică este cuprins de părere de rău: “mi se dusese buhul despre pozna ce făcusem, de n-aveai cap să scoţi obrazul în lume de ruşine". Problema este însă că regretul a fost uitat repede, căci “îndată după cea cu cireşele, vine alta la rând”.

Povestea cu pupăza din tei este şi ea plină de peripeţii, în ciuda faptului că Nică nu dorea decât un singur lucru: ca pupăza să nu-l mai trezească dimineaţa devreme. De data aceasta, copilul ia lucrurile în serios, dorind chiar să vândă pupăza, dar totul se termină cu bine, la intervenţia unui moşneag care o eliberează. Deşi scapă basma curată, Nică recunoaşte în gândul său: “Când aţi şti voi câte a pătimit, sireaca, din pricina mea, şi eu din pricina ei, i-aţi plânge de milă !”.

Ultima întâmplare evocată în partea a doua este legată de un obicei al copiilor de a-şi petrece zilele călduroase de vară la gârlă. Astfel, Nică îşi lasă fratele mai mic în leagăn şi pe mama lui necăjită de câte probleme avea şi pleacă…la scăldat. El uită însă rugămintea mamei şi îşi petrece toată ziulica jucându-se în apă “în starea în care mă aflam, fiind cuprins de fericire, uitasem că mai trăiesc pe lume!”. Pedeapsa pe care a primit-o l-a durut, fiindcă, aşa gol cum ajunsese acasă se ruga de mama lui: “Mamă, bate-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce ştii cu mine, numai dă-mi ceva de mâncare, că mor de foame !”

Partea a treia reia incursiunea în cugetul scriitorului: “dar aşa, un boţ cu ochi ce te găseşti, o bucată de humă însufleţită din sat de la noi, şi nu te lasă inima să taci; asurzeşti lumea cu ţărăniile tale!” Creangă evocă ţinuturile de lângă Humuleşti şi rememorează întâmplările de la şcoala din Fălticeni, unde a fost admis după ce “două merţe de orz şi două de ovăz a dat tata cui i se cuvine”. Cele mai hazlii amintiri sunt cele legate de studiul gramaticii, ale cărei reguli trebuiau învăţate pe de rost, încât “unii dondăneau ca nebunii, până îi apuca ameţeala”. Dintre figurile evocate trebuie amintite îndeosebi cele ale lui Trăsnea, Oşlobanu sau Mogorogea (colegi de

şcoală cu Nică) dar şi figura aparte a lui moş Bodrângă care rămâne alături de ei până când se desfiinţează şcoala şi unii dintre ei sunt transferaţi la Socola.

Ultima parte a "Amintirilor din copilărie" ne prezintă călătoria lui Nică şi a lui Zaharia de la Humuleşti la Iaşi, cu căruţa lui Luca Moşneagu, căruţaşul satului. Cea mai dureroasă constatare a lui Nică este aceea că a crescut, că nu mai este copil, "drăgăliţă Doamne, eram şi eu acum holtei, din păcate!" Despărţirea de satul natal a copilului este una simbolică. Părăsindu-şi satul, copiii îşi părăsesc în acelaşi timp COPILĂRIA, îşi iau adio pentru totdeauna de la libertatea ludică şi de la tihna trăirii fără gânduri şi fără probleme. Acest episod simbolizează pierderea paradisului copilăriei, la care nimeni nu se va mai întoarce vreodată şi în acelaşi timp semnifică reintrarea brutală în timpul real şi dureros.

În acest fel, "Amintiri din copilărie" este o carte care reconstituie MITUL COPILĂRIEI ca stare permenentă de joc, sărbătoare, voie bună, candoare şi exuberanţă. Sau cum afirmă Paul Cornea : "Creangă este pictorul incomparabil al unei umanităţi care nu şi-a irosit copilăria", fiindcă forţa lui cosmică constă în capacitatea de a sugera farmecul inefabil al vârstei, "el neavând de spus despre copilărie mai mult decât alţii, dar o spune mai altfel: chicotul lui este mai plin, sună ca o voce minunată distinsă dintr-o gloată" (G.Călinescu).